

MIRCEA ELIADE

Lupta *contra* somnului

La Roma, am rămas o săptămână întreagă. Am avut astfel prilejul să asist la o lecție a lui Giovanni Gentile, să-l întâlnesc pe Alfredo Panzini, să mă prezint lui Ernesto Buonaiuti. L-am cunoscut de asemenea pe Claudiu Isopescu. Era pe atunci lector de limba română la Universitate și în conflict cu atașatul nostru comercial, Eugeniu Porn, care era totodată și atașat de presă. Ne întovărășea în Flori Romani pe Via Appia Antica și, în timp ce grupul se strângea în jurul ghidului, Isopescu mă lua deoparte și-mi demonstra că prezența lui Porn înseamnă o adevărată catastrofă pentru propaganda românească. Notam tot ce-mi spunea în carnetul de buzunar. După câteva zile, nu mi-am mai putut stăpâni indignarea și am scris un articol violent și sarcastic: *Roma domnului Porn*. Publicat în „Cuvântul”, articolu-

lul a provocat un adevărat scandal la Direcția Presei și chiar la Ministerul de Externe, și Porn a trebuit să vină de urgență la București să-și apere situația. Mi-am dat seama, mai târziu, când l-am cunoscut mai bine pe înflăcăratul bucovinean, că n-ar fi trebuit să iau de-a bună tot ce-mi spusese. Claudiu Isopescu era certat cu aproape toți colegii și românii din Italia, și râvnea de altfel postul lui E. Porn.

Din toate întâlnirile de la Roma, cea care m-a impresionat mai mult a fost cu Ernesto Buonaiuti. Locuia destul de departe, la marginea orașului, într-o căsuță plină de cărți. Mi-a deschis chiar mama lui, o bătrână mărunță și tăcută. L-am găsit îmbrăcat în sutană, deși i se interzisese portul pe stradă; dar, cum mi-a spus el, nimeni nu-l putea împiedica s-o poarte la el acasă. Pe atunci, Buonaiuti avea vreo 45 de ani. Era un bărbat înalt, brun, cu

trimisese câteva pachete cu cărți și revista lui, „Ricerche religiose”. Buonaiuti era un actor fecund și surprinzător de variat, scriind cu aceeași ușurință tratate erudite, cât și articole de ziar. Mi-a vorbit de dificultățile lui cu Curia Romana, adăugând că volumul despre Luther, care tocmai ieșise de sub tipar, va spulbera bănuielele de „erezie” care pluteau asupra lui. A adăugat cu o bruscă gravitate că problema personală cea mai cumplită o constituie mama lui, pe care o venerază ca pe o sfântă, căci de la ea a învățat ce înseamnă credința și dragostea creștină și ea l-a îndemnat și susținut în timpul studiilor lui teologice. Cea mai mare bucurie mama lui a avut-o în ziua când a fost sfințit preot. Știe că excomunicarea lui ar putea-o ucide.

Mi-a dăruit ultimele lui lucrări, *Il Misticismo medievale* și *Origini dell'ascetismo cristiano*. În timp ce-mi scria dedicațiile, mama lui a intrat în odaie cu un vraf de cărți noi, pe care l-a așezat tăcută pe birou. Buonaiuti le-a privit cu un ochi lacom. L-am întrebat când are timp să citească și să scrie atât de mult, purtând totuși o corespondență extraordinară. (Scrisa uneori 50 de scrisori pe săptămână, unele de șapte-opt pagini.) Mi-a răspuns că începe să lucreze la patru dimineața și că n-a avut niciodată vreo dificultate ca să exprime ce gândește sau ce simte, că scrisul nu-l obosește și că, dacă a meditat îndelung asupra subiectului, poate termina o carte în câteva săptămâni, uneori chiar mai puțin.

Abia reîntors la hotel, am notat repede tot ce mi s-a părut important în convorbirea cu Buonaiuti. Interviuul a apărut în „Cuvântul”,

La bunei, Cristiana Grati

tâmpilele cărunte, cu ochii adânci, extrem de pătrunzători, care-mi aminteau pe cei ai lui Nae Ionescu – și parcă era mistuit de o flacără lăuntrică, cu neputință de stins, căci vorba, scrisul, gesturile lui erau pripite, nervoase, abrupte și totuși neconținute, ca o cascădă. Eram în corespondență de vreo doi ani, de când citisem, entuziasmat, celebrele lui „Profile” de sfinți (Augustin, Ieronim și alții). Îi scrisesem, rugându-l să-mi trimită și alte lucrări. Îmi

Motiv vegetal, Mihaela Paladi

dar fără să vreau am pricinuit o seamă de neplăceri acestui om pe care îl admiram și-l iubeam atât. Îl întrebasem ce crede despre fascism și Buonaiuti mi-a răspuns că până acum el n-a avut dificultăți, căci Mussolini îi persecută pe antifasciști, dar îi tolerează pe apolitici. Or el, Buonaiuti, n-are o activitate politică, ci numai una religioasă și culturală. Dar, evident, a adăugat zâmbind, n-avea nicio simpatie nici pentru Mussolini, nici pentru fascism. În marea mea naivitate, am tipărit și mărturisirile acestea în interviu. Ernesto Buonaiuti a fost anchetat de Poliția politică, dar și-a dat repede seama că e vorba de o naivitate și, în marea lui bunătate, m-a iertat.

Am rămas cu el în corespondență până în 1939, am colaborat la revista lui, „Recherche religieuse”, dar n-am mai apucat să-l văd de atunci. Când i-am scris din nou, de la Paris, în 1945, era pe patul de moarte.

De curând, începusem o altă serie, *Scrisori către un provincial*, în care, într-un anumit fel, stăteam de vorbă cu tinerii din generația mea. Din multe scrisori pe care le primeam, construisem un „provincial”, la care adăugasem și multe trăsături personale, bunăoară melancoliile mele (împotriva cărora, evident, tunam și fulgeram). Acestui „provincial” îi dădeam lecții de bărbăție și eroism, îl somam să se scuture de clișee, de indolență și medio-

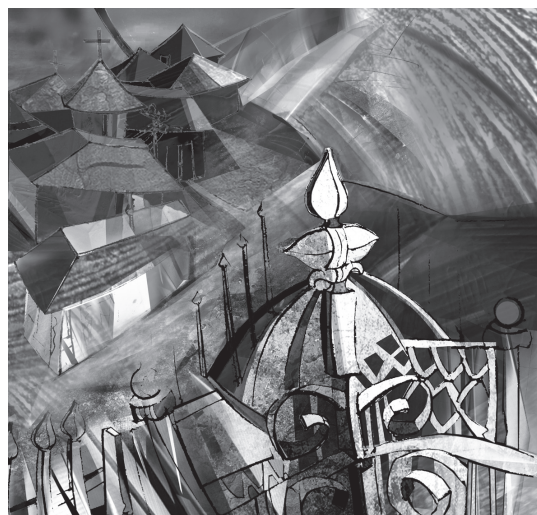
citate, să-și ia tinerețea în serios, adică în primul rând să muncească din răputeri, să facă ceva, să creeze. Eram obsedat de teama că generația noastră, singura generație liberă, „disponibilă”, din istoria neamului românesc, nu va avea timp să-și îndeplinească „misiunea”, că ne vom trezi într-o zi „mobilizați” așa cum au fost părinții, moșii și strămoșii noștri, și atunci va fi prea târziu ca să mai putem crea liber, atunci nu vom mai putea face decât ceea ce au fost urșiți să

facă înaintașii noștri: să luptăm, să fim jertfiți, să amuțim.

Îmi aduc aminte de unul din aceste articole patetice: *Anno Domini*, care l-a impresionat pe Perpessicius, pentru că, spunea, regăsise în el spectrul războiului. Nu mă gândeam totuși numai la război scriindu-l, ci la orice fel de catastrofă sau sincopă istorică. Sfatul pe care îl dam „provincialului” era acesta: să-și închipuie

anul care începe, 1928, ca fiind *ultimul lui an* și să se străduiască să *facă*, în cele douăsprezece luni care vor urma, tot ce-și propusese să facă în viață. De unde izvoră viziunea aceasta apocaliptică? În niciun caz din situația politică a României sau a Europei. La începutul anului 1928, nu cred că erau mulți care trăiau sub teroarea unui iminent război mondial. De altfel, ignoram aproape cu desăvârșire situația politică internă și internațională. Teamă mea era de alt ordin: că Timpul ne e potrivnic, în sensul că, pentru ce avem de făcut, dispunem de prea puțin timp; că deci nu trebuie să-l risipim zadarnic. Pe un alt plan, era aceeași „luptă contra somnului” pe care o începusem în liceu, când îmi dădusem seama că pentru ceea ce aveam de

făcut – mii de cărți de citit, atâtea științe de învățat – șaisprezece ore de veghe nu-mi erau de ajuns. De data aceasta însă, nu mai era vorba de mine. Mă simțeam responsabil pentru întreaga „generație tânără”. Mi-o închipuiam chemată pentru lucruri mari; în primul rând, știam că aveam datoria să lărgim considerabil orizontul cultural românesc, deschizând ferestre către universuri spirituale rămase până atunci inaccesibile. Dacă publicasem foiletoane despre Asvagosha și Milarepa, despre Kierkegaard și orfism, o

Peisaj rural, Diana Niță

făcusem, pe de-o parte, pentru că asemenea oameni și probleme nu-i interesaseră pe înaintașii noștri, iar, pe de altă parte, pentru a mă împotrivi dependenței noastre culturale de librăria franceză, dependentă care mi se părea o dovadă de lene intelectuală. Ceream „provincialului”, cum îmi ceream și mie, un efort supraomnesc pentru a învăța și a face tot ce nu avuseseră răgaz să învețe sau să facă înaintașii noștri.

Cred că nu mă înșelam. În fond, generația mea a avut doar vreo zece-doisprezece ani de „libertate creatoare”. În 1938, s-a instaurat dictatura regală, apoi a venit războiul și în 1945 ocupația sovietică – și totul a amuțit.

Memorii. 1907-1960, Editura Humanitas, București, 1997